A Horváth József Orientalisztikai Gyűjtemény

Szerk. *Jablonkay Judit*

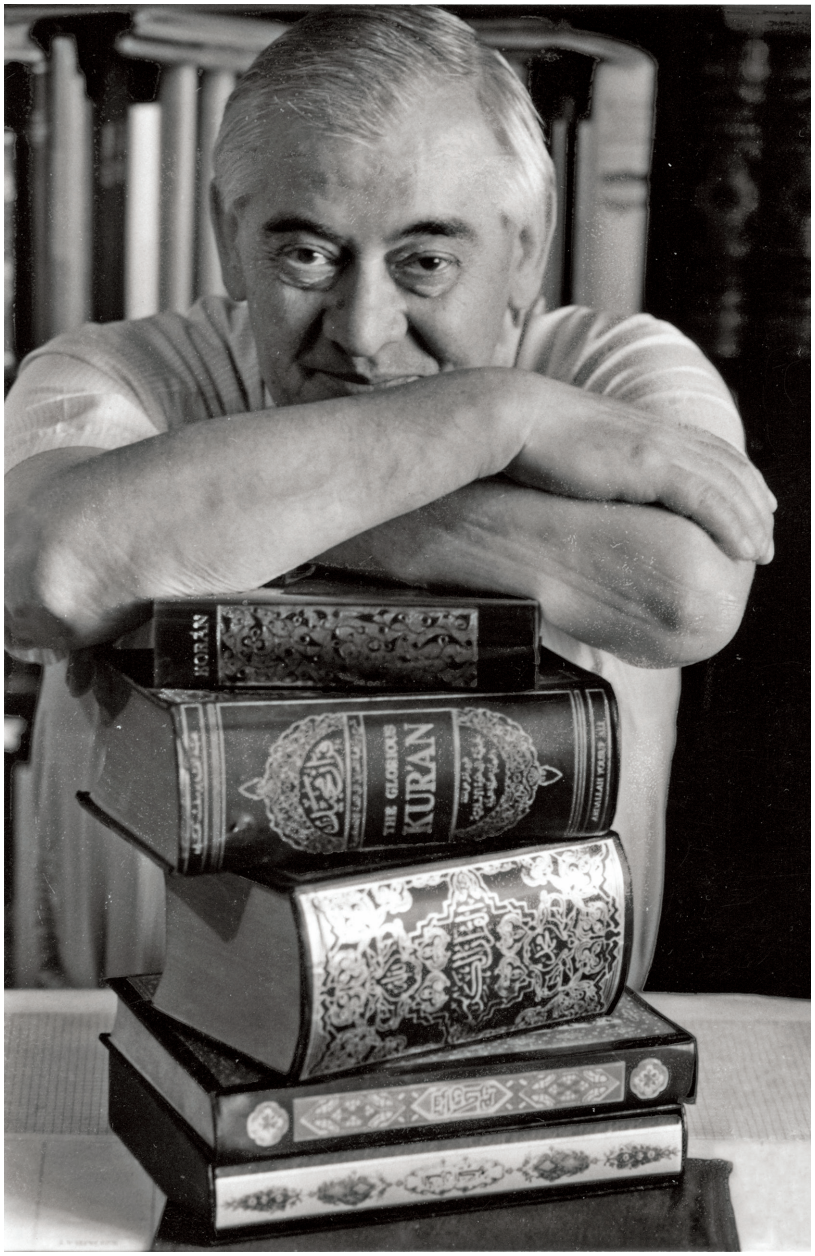

Horváth József
antikvárius
(1938–2023)

ELŐSZÓ

2025. nyarán az MTA Könyvtár és Információs Központ Keleti Gyűjteménye egy igen különleges, a néhai Horváth József antikvárius könyvtárából származó régi könyv gyűjteménnyel gazdagodott. Horváth József nevével arab szakos egyetemistaként találkozhattam először — talán nem is akadt olyan évfolyamtársam, aki legalább egyszer ne látogatott volna el az általa alapított, '90-es években nyílt Rózsa utcai antikváriumba. Érthető hát a kíváncsi érdeklődés, amit akkor éreztem, amikor 2024. áprilisában fölkerestek bennünket az ÉKM Kulturális Javak Főosztályától, hogy a segítségünket kérjék egy több, mint 100 tételes, zömmel orientalisztikai témájú, arab és török nyelvű kéziratokat és többségében Európában kiadott régi könyveket tartalmazó, az ő hagyatékának részét képező könyvkorpusz felmérésében, pontos leírásában és véleményezésében. A felkéréssel egyidejűleg kapott fotókból kiderült, hogy a nyomtatott könyves anyagnak egy jól körülhatárolható része egyrészt az európai orientalisztikai kutatások hajnalát, másrészt a keleti kereszténység kutatásának kezdeteit, illetve a közel-keleti keresztény missziók irodalmát reprezentálja, ily módon a korai európai keletkutatás jellegének és történeti alakulásának feltárásához nyújt felbecsülhetetlenül értékes forrásanyagot.

Ezt a 62 tételes gyűjteményrészt a 2024. októberében benyújtott, majd novemberben kedvezően elbírált szakvélemény készítése során leválasztottuk, és Horváth József Orientalisztikai Gyűjtemény néven osztatlan egységként kértük a védetté nyilvánítását, s lehetőség szerint egy magyarországi közgyűjteményben történő elhelyezését. Nem dönthettünk másképp: bár a gyűjtemény köteteinek többsége egyenként is rendkívüli értéket képvisel, ilyen volumenű és tudománytörténeti jelentőségű, a korai európai keletkutatás vívmányait ily teljességgel átfogó, egységes orientalisztikai gyűjteménnyel mostanáig egyetlen magyarországi közgyűjtemény sem rendelkezett. Emiatt kiemelten fontosnak tartottuk az egybentartását és szabad kutathatóságának biztosítását.

Amikor a szakvélemény és védelmi javaslattétel pozitív elbírálásáról értesültünk, még nem sejtettük, hogy a benne elkülönített Orientalisztikai Gyűjteményt kevesebb, mint egy éven belül a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ fogja megvásárolni a Keleti Gyűjtemény részére. Az örökösök nagylelkűen, igen kedvező áron bocsátották azt könyvtárunk rendelkezésére. Az adásvételi szerződés 2025. július 9-én köttetett, s ugyanezen a napon lezajlott a könyvek átadása is. A jelen kiadvány elsőként tárja a nyilvánosság elé e becses, új gyűjteményi egységünk köteteinek ismertetését, a jövőben azonban tervezzük egy részletesebb, rövid háttértanulmányokkal bővített katalógus megjelentetését is.

A gyűjtemény tételeinek több, mint a fele, 38 mű az Európában a 16. századtól lendületet vett arabisztikai, iszlamisztikai kutatások legkorábbi időszakát fedi le, amely nem különül el élesen a gyűjtemény második legnagyobb egységétől, a 12 művet számláló, a keleti kereszténység (főleg arab, kisebbrészt szír és arámi forrásokra támaszkodó) tanulmányozását, illetve a közel-keleti missziós tevékenységet dokumentáló 17–18.

századi irodalomtól. 11 mű képviseli a korai turkológiai, oszmanisztikai kutatásokat a hozzájuk kapcsolódó utazási irodalommal együtt. A gyűjtemény ezenkívül egy, a keleti népekről szóló általános leírást tartalmaz.

A tematikai egységesség mellett fontos összetartóerő a gyűjtő személye. A kecskeméti születésű Horváth József (1938–2023) Magyarország legjelentősebb bibliográfusai, könyvgyűjtői közé tartozott. Felsőfokú külkereskedelmi tanulmányait a Moszkvai Nemzetközi Kapcsolatok Intézetében (MGIMO) folytatta, amelyekkel párhuzamosan önszorgalomból kezdett el az arab és a török nyelvvel foglalkozni.[1] Budapestre visszatérve a latin nyelv tanulmányozásába fogott, és elvégezte az ELTE klasszika-filológia és könyvtár szakát. Az élő európai nyelveken (angol, francia, német, orosz) kívül latinul, ógörögül is értett, de olvasott arab, török, perzsa, héber nyelvű szövegeket is.

A Kultúra Külkereskedelmi Vállalat antikvár osztályán dolgozott, majd évtizedeken át újságíróként, szerkesztőként működött. Egy ideig az *Ország-Világ* külpolitikai rovatát vezette, később Moszkvába utazott tudósítónak. Írásait — pl. az *Ország-Világ*, a *Vengerszkije Novosztyi*, a *Magyarország*, *A Könyv*, a *Magyar Könyvszemle* című folyóiratokban — Horváth J. József (H. J. J.) néven publikálta. Huszonévesen kezdett könyveket gyűjteni, ami azután egész életét végigkísérte.

A gyűjtőmunkával utazásai közben sem hagyott fel: a világ (és nem csak az iszlám világ) különböző tájairól a 2000-es évre mintegy 540 Korán példányt szerzett be, arról azonban nincs tudomásunk, mekkorára növekedhetett e gyűjtemény a következő két évtizedben. A Korán-kiadások mellett egy másik fontos gyűjtőkörét és kutatási területét (a sok közül) İbrahim Müteferrika (1670/1671–1747) munkássága képezte. Müteferrikáról, az Oszmán Birodalom legkorábbi török nyomdájának kolozsvári származású alapítójáról az első önálló tanulmánykötetet az egykor Horváth Józseffel is kapcsolatban álló Simonffy Aladár, a Budapesten megjelent német nyelvű *Pester Lloyd* című újság isztambuli tudósítója és külpolitikai munkatársa írta[2]. Őt követően Horváth József is kétrészes cikket szentelt Müteferrika munkásságának[3], amellyel a magyarországi Müteferrika-kutatás alapművét teremtette meg.[4]

Bár e rangos gyűjtemény csak apró metszete Horváth József kiterjedt, és egész életét meghatározó orientalisztikai érdeklődésének, jó szívvel ajánlom azoknak a kutatóknak, akik érdeklődnek az európai keletkutatás formatív korszakának irodalma iránt, szeretnék végigkövetni a tudományos szemlélet alakulását, és kézbe venni olyan mérföldkőnek számító munkákat, mint pl. Lodovico Marracci Korán-fordítása, vagy Adriaan Reland úttörő leírása az iszlám vallás intézményrendszeréről. Végül köszönetet mondok Dévényi Kingának a teljes anyag feltárásában nyújtott rengeteg segítségéért, Boros Klárának a könyvészeti leírások elkészítésében való támogató részvételéért, valamint Kónya Franciskának és Ormos Istvánnak, akik értékes forrásokkal, ill. észrevételekkel segítettek Horváth József — sajnálatos módon igen szerényen dokumentált — életrajzának megismerésében.

1 Falusy Zsigmond, Korán-imádó, mégsem mohamedán, Népszabadság, 2000. június 17., p. 34.
2 Aladár von Simonffy, Ibrahim Müteferrika. Bahnbrecher des Buchdrucks in der Türkei. Budapest, 1944
3 Horváth J. József, Ibrahim Müteferrika Magyarországon = Török Füzetek, XI, 2003:1, p. 11–12, XI, 2003:2, p. 11–12
4 Bartha Júlia, Ibrahim, a kolozsvári diák, a török-magyarkultúra szolgálatában = Jászkunság, 2011 (54. évfolyam, 1–4. szám), p. 67.

Torda István, *A Hereditas Antikvárium 12. aukciója Horváth József gyűjteményéből*, Hereditas Antikvárium, Bp., 2024.

Horváth József, *A nagyszombati, a kassai és a kolozsvári jezsuita felsőfokú iskolák promóciós könyveinek bibliográfiája*, s. a. r., szerk. KÓNYA Franciska, Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ, Bp., 2025.

Falusy Zsigmond, Korán-imádó, mégsem mohamedán, Népszabadság, 2000. június 17., p. 34.

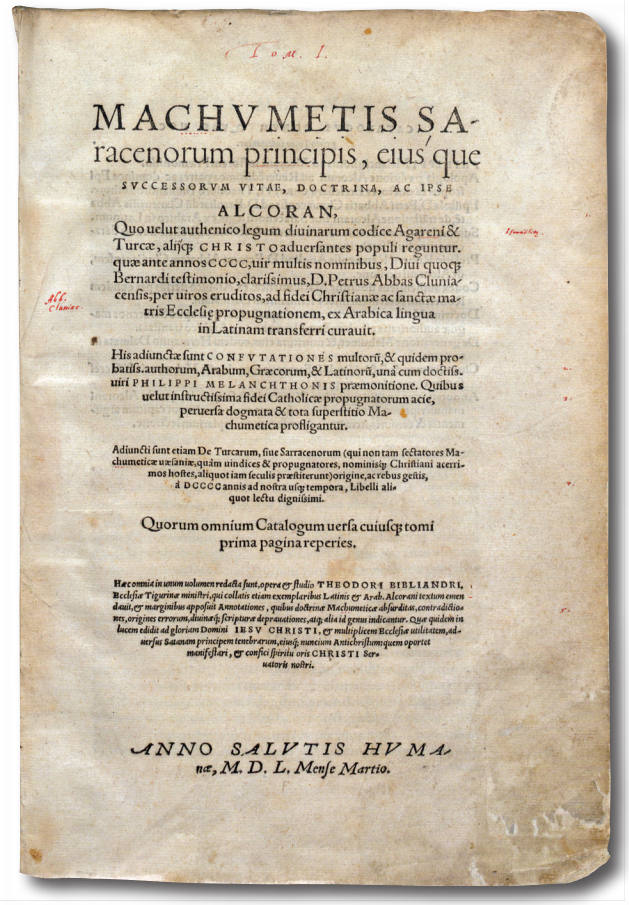

MACHVMETIS SA-
racenorum principis, eius que
SVCCESSORVM VITAE, DOCTRINA, AC IPSE
ALCORAN,
Quo uelut authenico legum diuinarum codice Agareni & Turcæ, alijſq; CHRISTO aduerſantes populi reguntur. quæ ante annos CCCC, uir multis nominibus, Diui quoq; Bernardi teſtimonio, clariſsimus, D. Petrus Abbas Cluniacenſis, per uiros eruditos, ad fidei Chriſtianæ ac ſanctæ matris Eccleſiæ propugnationem, ex Arabica lingua in Latinam transferri curauit.

His adiunctæ ſunt CONFVTATIONES multorũ, & quidem probatiſs. authorum, Arabum, Græcorum, & Latinorũ, una cum doctiſs. uiri PHILIPPI MELANCHTHONIS præmonitione. Quibus uelut inſtructiſsima fidei Catholicæ propugnatorum acie, peruerſa dogmata & tota ſuperſtitio Machumetica profligantur.

Adiuncti ſunt etiam De Turcarum, ſiue Sarracenorum (qui non tam ſectatores Machumeticæ uæſaniæ, quàm uindices & propugnatores, nominisq; Chriſtiani acerrimos hoſtes, aliquot iam ſeculis præſtiterunt) origine, ac rebus geſtis, à DCCCC annis ad noſtra uſq; tempora, Libelli aliquot lectu digniſsimi.

Quorum omnium Catalogum uerſa cuiuſq; tomi prima pagina reperies.

Hæc omnia in unum uolumen redacta ſunt, opera & ſtudio THEODORI BIBLIANDRI, Eccleſiæ Tigurinæ miniſtri, qui collatis etiam exemplaribus Latinis & Arab. Alcorani textum emendauit, & marginibus appoſitis Annotationes, quibus doctrinæ Machumeticæ abſurditas, contradictiones, origines errorum, diuinarúmq; ſcripturæ depravationes, atq; alia id genus indicantur. Quæ quidem in lucem edidit ad gloriam Domini IESV CHRISTI, & multiplicem Eccleſiæ utilitatem, aduerſus Satanam principem tenebrarum, eiuſq; nuncium Antichriſtum: quem oportet manifeſtari, & confici ſpiritu oris CHRISTI Seruatoris noſtri.

ANNO SALVTIS HVMA-
næ, M. D. L. Menſe Martio.

A gyűjtemény legkorábbi kiadványának és egyetlen antikva kötetének címoldala. Machvmetis Saracenorum principis, eius que svccessorvm vitae, doctrina ac ipse Alcoran..., 1550 (HJ 01)

A Horváth József Orientalisztikai Gyűjtemény

Arabisztika, iszlamisztika

HJ 01

Machvmetis Saracenorum principis, eius que svccessorvm vitae, doctrina ac ipse Alcoran, quo uelut authenico legum diuinarum codice Agareni & Turcæ, aliique Christo aduersantes populi reguntur

Petrus Venerabilis (1092-1156) [et al.] ❁ Theodor Bibliander (1504?-1564) ❁ [Basileae : Johann Oporinus], 1550 ❁ I. – Machumetis Sarracenorum principis… ❁ α6 – β6 [= 24], 227 p. ❁ II. – Confvtationes legis Mahvmeticae, qvam vocant Alcoranvm […] ❁ *4 , A6 – P6 [8] p., 358 col. ❁ III. – Historiae de Saracenorvm sive Tvrcarvm origine, moribvs, nequitia, religione, rebus gestis […] ❁ aa6 – uu6 = 235 p.

HJ 02

L'Alcoran de Mahomet

Translaté d'arabe en françois, par le sievr Dv Ryer ❁ Du Ryer, André (1580?-1660/1672?) ❁ A Paris : chez Antoine de Sommaville, 1649 ❁ 1 vol. ❁ 686, [5] p.

HJ 03

L'Alcoran de Mahomet

Traduit de l'arabe, par André Du Ryer. Nouvelle edition, revue, corrigée & augmentée des observations historiques & critiques sur le mahometisme, ou traduction du discours préliminaire mis à la tête de la version angloise de l'Alcoran, publiée par George Sale ❁ Du Ryer, André (1580?-1660/1672?) ❁ Sale, George (1697?–1736) ❁ à Amsterdam et a Leipzig : chez Arkstée & Merkus, 1770 ❁ Tome 1 – XVIII, 472 p., [1], [3] t.fol. (kihajtható melléklet) : ill., térk. ❁ Tome 2 – 476, [1] t.fol. (kihajtható melléklet), [2] p.

HJ 04

L'Alcoran de Mahomet

Translaté d'arabe en françois, par le sieur Du Ryer ❁ Du Ryer, André (1580?-1660/1672?) ❁ Suivant la copie, imprimée à Paris, et on les vend à Anvers : chez Jean François Lucas, 1719 ❁ [8], 485, [3] p.

HJ 05

Le Coran

Traduit de l'arabe, accompagné de notes et précédé d'un abrégé de la vie de Mahomet tiré des écrivains Orientaux les plus estimés, par M. Savary ❁ Savary, Claude-Étienne (1750-1788) ❁ A Amsterdam, Leide, Rotterdam, & Utrecht : chez les libraires associés, 1786 ❁ Tome 1 – XVIII, p. [19]-287, [1] p. ❁ Tome 2 – [3], p. 6-496, [7] p. ❁ 175*115

HJ 06

Le Coran

Traduit de l'arabe, accompagné de notes et précédé d'un abrégé de la vie de Mahomet, tiré des écrivains Orientaux les plus estimés, par M. Savary ❁ Savary, Claude-Étienne (1750-1788) ❁ A Paris : chez Knapen & Fils, 1783 ❁ Tome 1 – XVI, 270, [3] p. ❁ Tome 2 - [12], 462, [8] p.

HJ 07

Histoire de l'Alcoran, où l›on découvre le système politique & religieux du faux-prophête, & les sources où il a puisé sa législation

Par M. Turpin ❁ Turpin, François-Henri (1709-1799) ❁ A Londres; et se trouve à Paris : chez De Hansy, 1775 ❁ Tome 1 – XXXVI, 339 p. ❁ Tome 2 – [6], 419 p.

HJ 08

The Koran, commonly called the Alcoran of Mohammed, translated into English immediately from the original Arabic; with explanatory notes, taken from the most approved commentators

To which is prefixed, a preliminary discourse by George Sale ❁ Sale, George (1697–1736) ❁ London : printed for L. Hawes, W. Clarke and R. Collins [...] and T. Wilcox [...], 1764 ❁ Vol. 1 – [1] t.fol. (kihajtható térk.), XVI p., [2] t., 266, [14] p., 1 t.fol., [3] kihajtható t.fol. ❁ Vol. 2 - [6], 519 p.

HJ 09

Der kleine Koran oder Uebersetzung der wichtigsten und lehrreichsten Stücke des Koran's mit kurzen Anmerkungen. Zur richtigern Kenntniß und Beurtheilung der von Muhamed gestifteten Religion

Von Joh. Christian Wilhelm Augusti ❁ Augusti, Johann Christian Wilhelm (1771-1841) ❁ Weißenfels und Leipzig : bey Friedrich Severin und Komp., 1798 ❁ 339, [2] p.

HJ 10

[Chrestomathia arabica]

Azonosítatlan arab szöveggyűjtemény, latin nyelvű fordításokkal és jegyzetekkel, címoldal és kolofon nélkül.

A 88. oldal után ismeretlen mennyiségű rész hiányzik. ❁ 88 p.

HJ 11

Muhammed testis veritatis contra se ipsum. Turcis verax, qvi mendacia admittat, Christianis mendax, qvi veritatem dicat, utrinqve ex locis Alcorani utrisqve demonstratus

Autore M. Matth. Georg. Schröder ❁ Schröder, Matthias Georgius (1695-1719) ❁ Lipsiae : apud haeredes Cörnerianos, litteris Takkianis, 1718 ❁ [1] t.fol. (metszetek), [8] p., p. 9-134 : ill.

HJ 12

Specimen philosophiæ orientalis antiqvissimæ ex Corano

praeside Jo. Conrado Schwartz ❁ Schwartz, Johann Conrad (1676-1747) ❁ Coburgi : aere Hageniano, 1719 ❁ [6], 60 [valójában 50] p.

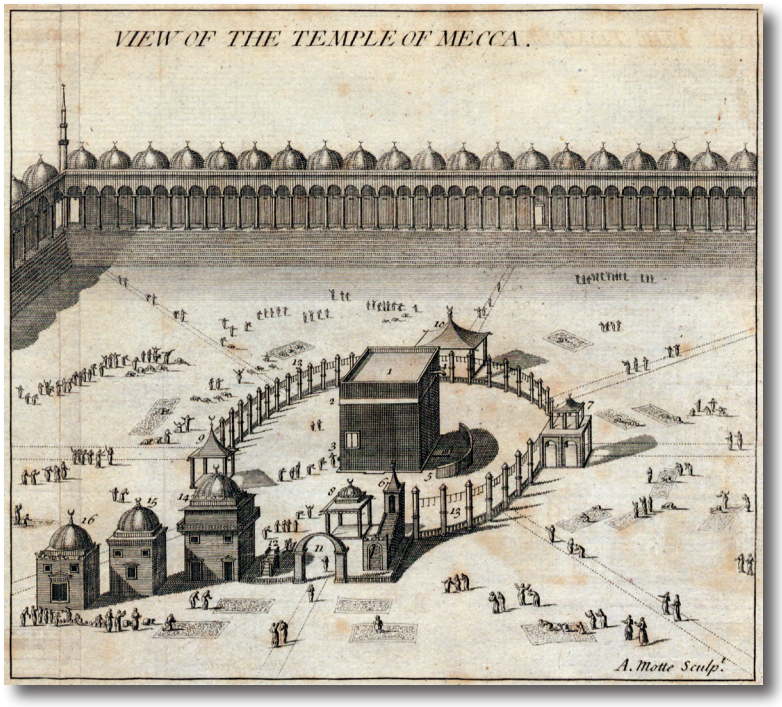

Illusztráció a Korán első teljes, angol nyelvű fordításának második kiadásából: a mekkai zarándokhely látképe (HJ 08)

Az iszlám tanaival polemizáló német lutheránus munka címoldala az ima fázisait ábrázoló metszetekkel (HJ 11)

HJ 13

Al-Koranum Mahumedanum, das ist, der Türcken Religion, Gesetz, und Gottslästerliche Lehr, mit einer schrifftmässigen Widerlegung von jüdischen Fabeln, Mahumedischen Träumen, närrischen und verführischen Menschentands

Schweigger, Salomon (1551-1622) ❁ Nürnberg : in Verlegung Johann Andreas und Wolffgang Endters dess Jüngern seel. Erben, 1659 ❁ [8], 928, [56] p.

HJ 14

Die türkische Bibel, oder des Korans allererste teutsche Uebersetzung aus der Arabischen Urschrift selbst verfertiget, welcher Nothwendigkeit und Nutzbarkeit in einer besondern Ankündigung hier erwiesen

von M. David Friederich Megerlin ❁ Megerlin, David Friedrich (1698/1699?-1778) ❁ Franckfurt am Mayn : bey Johann Gottlieb Garbe, 1772 ❁ [1] t.fol. (metszet), 876 p.

HJ 15

Mohammedis filii Abdaliæ pseudo-prophetæ fides islamitica, i.e. Al-Coranus. Ex idiomate arabico, quo primum a Mohammede conscriptus est, latine versus per Ludovicum Marraccium

Cura et opera M. Christiani Reineccii ❁ Reineccius, Christian (1668-1752) ❁ Lipsiæ : svmtibvs Lanckisianis, 1721 ❁ [12], 114, [2], 558, [34] p.

HJ 16

Elementa lingvæ Arabicæ in quibus omnia ad solidam hvivs linguae cognitionem necessaria paradigmata exhibentvr; accedvnt textvs aliqvot arabici et ivstae analyseos exemplvm

Auctore Ioh. Godofredo Lakemacher ❁ Lakemacher, Johann Gottfried (1695-1736) ❁ Helmstadii : typis et svmtibvs Hermanni Danielis Hammii, 1718 ❁ VIII, 88 p. =):($_4$, A$_4$, B$_2$ - X$_2$

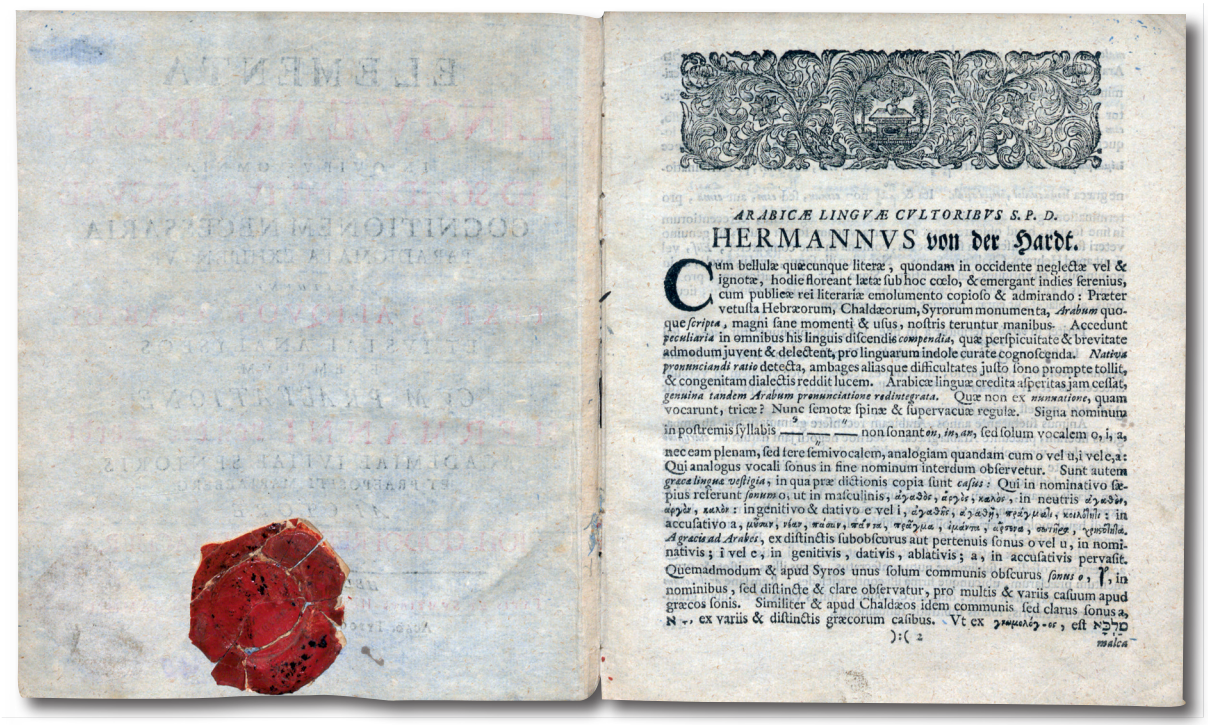

ARABICÆ LINGVÆ CVLTORIBVS S. P. D.

HERMANNVS von der Hardt.

Cum bellulæ quæcunque literæ, quondam in occidente neglectæ vel & ignotæ, hodie floreant lætæ sub hoc cœlo, & emergant indies serenius, cum publicæ rei literariæ emolumento copioso & admirando: Præter vetusta Hebræorum, Chaldæorum, Syrorum monumenta, *Arabum* quoque *scripta*, magni sane momenti & usus, nostris teruntur manibus. Accedunt *peculiaria* in omnibus his linguis discendis *compendia*, quæ perspicuitate & brevitate admodum juvent & delectent, pro linguarum indole curate cognoscenda. *Nativa pronunciandi ratio* detecta, ambages aliasque difficultates justo sono prompte tollit, & congenitam dialectis reddit lucem. Arabicæ linguæ credita asperitas jam cessat, *genuina tandem Arabum pronunciatione redintegrata*. Quæ non ex *nunnatione*, quam vocarunt, tricæ? Nunc semotæ spinæ & supervacuæ regulæ. Signa nominum in postremis syllabis ـٌ ـٍ ـٌ non sonant *on*, *in*, *an*, sed solum vocalem o, i, a, nec eam plenam, sed fere semivocalem, analogiam quandam cum o vel u, i vel e, a: Qui analogus vocali sonus in fine nominum interdum observetur. Sunt autem *græcæ linguæ vestigia*, in qua præ dictionis copia sunt *casus*: Qui in nominativo sæpius referunt *sonum* o, ut in masculinis, ἀγαθὸς, ἄργὸς, καλὸς, in neutris ἀγαθὸν, ἀργὸν, καλὸν: in genitivo & dativo e vel i, ἀγαθοῦ, ἀγαθῇ, πράγματι, κοιλότητι: in accusativo a, μῦσαν, νέαν, πάσαν, πάντα, πρᾶγμα, ἱμάντα, ἄρσενα, σωτῆρα, γρηστότητα. *A græcis ad Arabes*, ex distinctis subobscurus aut pertenuis sonus o vel u, in nominativis; i vel e, in genitivis, dativis, ablativis; a, in accusativis pervasit. Quemadmodum & apud Syros unus solum communis obscurus *sonus o*, ܐ, in nominibus, sed distincte & clare observatur, pro multis & variis casuum apud græcos sonis. Similiter & apud Chaldæos idem communis sed clarus sonus a, א, ex variis & distinctis græcorum casibus. Vt ex γνωμολόγ-ος, est מלכא

):(2

malca

Johann Gottfried Lakemacher arab nyelvtankönyvének címlapverzója (HJ 16)

HJ 17

Vollständiges Türckisches Gesetz-Buch, oder Des Ertz-betriegers Mahomets Alkoran

Auß der Arabischen in die Frantzösische Sprach übergesetzet durch Herrn Du Ryer. Auß dieser aber in die Niederländische durch H. J. Blasemacker [sic] ❁ Du Ryer, André (15??-1688?) ❁ Glazemaker, Jan Hendrik (1620?-1682) ❁ [Hamburg, Franckfurth : Wiering, Hertel, 1688] ❁ [4], 115 p.

HJ 18

Alcorani textus universus ex correctioribus Arabum exemplaribus summa fide, atque pulcherrimis characteribus descriptus

Auctore Ludovico Marraccio ❁ Marracci, Lodovico (1612-1700) ❁ Patavii : ex Typographia Seminarii, 1698 ❁ [2], 45, [2], [2], 46, [2], 81, [3], 94, [10], 127, [1], [10] p.

HJ 19

Locmani fabulae et plura loca ex codicibus maximam partem historicis selecta. In usum scholarum arabicarum

Edidit G. W. Freytag ❁ Freytag, Georg Wilhelm Friedrich (1788-1861) ❁ Bonnae : apud A. Marcum, 1823 ❁ VI, 88 p.

HJ 20

Locmani fabulae, quae circumferuntur, annotationibus criticis et glossario explanatae

Ab Aemilio Roedigero ❁ Roediger, Emil (1801-1874) ❁ Halis Saxonum : apud Schwetschkios patrem et fil., 1830 ❁ XII, [2], 52, 35 p.

HJ 21

De Mohammedi furto sententiarum Scripturæ Sacræ liber unus, in quo Mohammedana religio funditus evertitur

Jo. Conradi Schwartz in Gymnasio Coburgensi poëseos prof. publ. & Latinæ linguæ extraordin ❁ Schwartz, Johann Conrad (1676-1747) ❁ Lipsiæ : apud Jo. Fridericum Gleditsch et filium, 1711 ❁ [10], 102 p.

HJ 22

Lamiato'l Ajam, carmen Tograi poetæ Arabis doctissimi, unà cum versione Latina, & notis praxin illius exhibentibus. Unà cum versione Latina & notis praxin illius exhibentibus

Operâ Eduardi Pocockii ❁ Ṭuġrāʾī, al-Ḥusayn ibn ʿAlī (1061/1062-1121?) ❁ Pococke, Edward (1604-1691) ❁ Oxonii : apud Ric. Davis bibliopolam, excudit Hen. Hall, 1661 ❁ [20], [21], 233, [81] p.

HJ 23

[Erleichterte arabische Grammatik für den ersten Cursus des arabischen Sprachunterrichts. Nebst einer kleinen arabischen Chrestomathie zur Uebung im Lesen und Uebersetzen

Von Wilhelm Friedrich von Hezel ❁ Hezel, Wilhelm Friedrich (1754-1824) ❁ [Leipzig : bei Carl Cnobloch, 1825] ❁ VIII, 190, 40 p. + kihajtható táblázat

HJ 24

[Iacobi Scheidii] Glossarivm arabico-latinvm manvale. [Maximam partem e lexico Goliano excerptum]

Scheidius, Jacobus (1754-1801) ❁ [Lugduni Batavorum : apud Ioannem le Mair (typis arabicis Everardi Scheidii, excudit Ioannes Mooien Academiae Gelro-Zutphanicae typographus ordinarius), 1769] ❁ [1] fol., 223, [221] p.

HJ 25

Grammatica arabica. Agrumia appellata. Cum versione Latina, ac dilucida expositione

Ibn Āğurrūm, Muḥammad ibn Muḥammad, (ca. 1273-1323) ❁ Romae : typis Sac[rae] Congregationis de Propag[anda] Fide, 1631 ❁ 1 vol. ❁ [1] üres fol., [28] p., [2] üres fol., 286 p., [2] üres fol.

HJ 26

Institvtiones lingvae Arabicae

Avctore Petro Metoscita sacerdote Societatis Iesu ❁ Metoscita, Petrus (1569-1625) ❁ Romae : apud Stephanum Paulinum, 1624 ❁ [16], 256 p.

HJ 27

Arabicæ linguæ tyrocinium. Id est Thomæ Erpenii Grammatica Arabica, cum varia praxios materia, cujus elenchum versa dabit pagella

Erpenius, Thomas (1584-1624) ❁ Lvgdvni Batavorvm : typis & impensis Ioannis Maire, 1656 ❁ [6] fol., 172, 282 p.

HJ 28

Thomæ Erpenii grammatica arabica cum fabulis Lokmani etc.

Editio secunda cum indice locupletiore ❁ Edita, conversa, et notis illustrata ab Alberto Schultens ❁ Erpenius, Thomas (1584-1624) ❁ Lugduni Batavorum : apud Samuelem et Joannem Luchtmans Academiæ Typographos., 1767 ❁ [14] p., CXXXII, 603, [1], [66] p.

HJ 29

Erpenii Arabische Grammatik, abgekürzt, vollständiger und leichter gemacht, nebst den Anfang einer arabischen Chrestomathie, aus Schultens Anhang zur Erpenischen Grammatik

[von Johann David Michaelis] ❁ Michaelis, Johann David (1717-1791) ❁ Erpenius, Thomas (1584-1624) ❁ Schultens, Albert (1686-1750) ❁ Göttingen : verlegt von Victorin Bossiegel, 1771 ❁ CXII, 148,[4], 136 p.

HJ 30

Histoire des Sarrasins, contenant leurs premières conquêtes et ce qu'ils ont fait de plus remarquable sous les onze premiers khalifes ou successeurs de Mahomet

Traduit de l'Anglois de Simon Ockley ❁ Ockley, Simon (1678-1720) ❁ à Paris : chez Nyon fils, quay des Augustins, près le Pont Saint-Michel, à l›Occasion, 1748 ❁ Tome premier - [2] fol., CVIII, 505, [1] p., [1] üres fol. ❁ Tome second - XXXVI, 484, [2] p.

HJ 31

Hadriani Relandi de religione Mohammedica

Reelant, Adriaan (1676-1718) ❁ Trajecti ad Rhenum : ex libraria Gulielmi Broedelet, 1717 ❁ [2] t.fol., [28] fol., 272 p., [21] fol. : ill., port. + 4 db kihajtható melléklet

HJ 32

Histoires secrètes du prophète des Turcs. Premiere et seconde partie

Lancelin de Laval (fl. 1750-1770) ❁ à Constantinople [i.e. Paris] : de l'imprimerie d'Ibrahim Pacha, 1775 [Et se vend à Francfort, Chez J. G. Eslinger] ❁ [1] fol., 212 p.

HJ 33

Haririi eloquentiæ arabicæ principis tres priores consessus. E codice manuscripto Bibliothecæ Lugduno-Batavæ pro specimine emissi

Ac notis illustrati ab Alberto Schultens ❁ Ḥarīrī, al-Qāsim Ibn-ʿAlī al- (1054-1122) ❁ Schultens, Albert (1686-1750) ❁ Franequeræ : ex officina Wibii Bleck bibliopolæ, 1731 ❁ [12] , 181 p.

HJ 34

Historia orientalis, quae ex variis orientalium monumentis collecta, agit de muhammedismo, ejúsque causis tum procreantibus, tum conservantibus, imprimis de Muhammedis ortû, pseudoprophetia, aemulis, dogmatibus, hegira, praeliis, successoribus, morte

Authore Johanne Henrico Hottingero ❁ Hottinger, Johann Heinrich (1620-1667) ❁ Tiguri : typis Joh. Jacobi Bodmeri, 1660 ❁ [10] fol., 600 p., [12] fol., [10] fol., 116 p.

HJ 35

Analecta Arabica. Pars prima. Institvtiones ivris Mohammedani circa bellvm contra eos qvi ab Islamo svnt alieni

E dvobvs al-Codvrii codicibvs nvnc primvm arabice edidit, Latine vertit, glossarium adiecit E. F. C. Rosenmüller ❁ Qudūrī, Aḥmad ibn Muḥammad al- (972-1037) ❁ Rosenmüller, Ernst Friedrich Karl (1768-1835) ❁ Lipsiae : svmptibvs Io. Ambros. Barthii, 1825 ❁ XII, 44, 23 p.

HJ 36

Iʿrāb al-Kāfīya li-Zaynīzāda

Zeynîzâde, Hüseyin ibn Ahmed (?-1754) ❁ Qusṭanṭīnīya : [Matbaa-i Müteferrika], 1200 [1785] ❁ [1] üres fol., [7] fol., 748 p.

HJ 37

Hierozoicon sive bipertitum opus de animalibus sacræ scripturæ

Auctore Samuele Bocharto ❁ Bochart, Samuel (1599-1667) ❁ Londini : excudebat Tho[mas] Roycroft, 1663 ❁ [1] t.fol. (metszet), [43] fol., 1094 col., [59], [4] fol., 888 col., [56] fol.

HJ 38

Theologiae, sive potius [mataiologías] Judaicæ atque Mohammedicæ seu Turcico-Persicæ principia sublesta et fructus pestilentes

Autore Augusto Pfeiffero ❁ Pfeiffer, August (1640-1698) ❁ Lipsiae : sumtibus Joh. Friderici Gleditsch, 1687 ❁ [1] üres fol., [16], 458, [14] p., [1] üres fol.

HJ 39

Quatuor prima capita Geneseos

Arabicè et latinè, ex bibliis polyglottis, pro arabicis collegiis separatim edita à M. G. C. B. ❁ Bürcklin, Georg Christian (?-1716) ❁ Francofurti ad Moenum : typis Martini Jacqueti, 1700 ❁ 20 p.

HJ 40

Epistolæ Quatuor, Petri secunda, Johannis secunda & tertia, & Ivdæ, fratris Jacobi, una

Operâ & studio Edvvardi Pococke, Angli-Oxoniensis ❁ Pococke, Edward (1604-1691) ❁ Lugduni Batavorum : ex Officinâ Bonaventuræ et Abrahami Elzevir, 1630 ❁ [10], 66 p.

HJ 41

D. Iohannis apostoli & euangelistæ epistolæ catholicæ omnes, arabicæ ante aliquot secula factæ, ex antiquissimo MS. exemplari descriptæ, et nunc demum latinæ redditæ

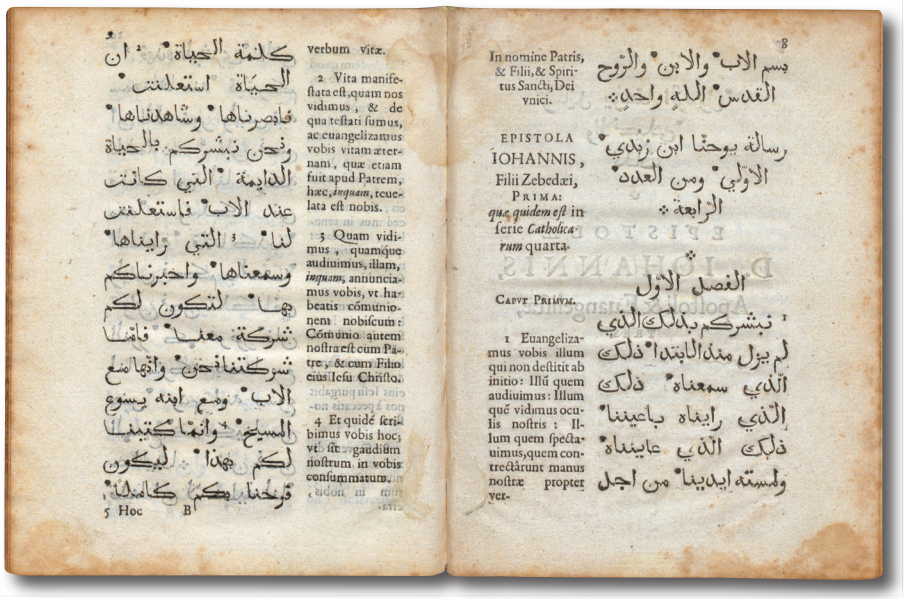

Részlet az egyik legkorábbi, Európában készült, arab nyelvű nyomtatványból. D. Iohannis apostoli & euangelistæ epistolæ catholicæ omnes, arabicæ ante aliquot secula factæ, ex antiquissimo MS. exemplari descriptæ, et nunc demum latinæ redditæ, 1612 (HJ 41)

Operâ & studio Wilhelmi Bedwelli ❁ Bedwell, William (cca. 1561-1632) ❁ [Lugduni Batavorum] : ex Officina Plantiniana Raphelengii, 1612 ❁ 52 p.

HJ 42

Compendium historicum eorum quæ Muhammedani de Christo et præcipuis aliquot religionis Christianæ capitibus tradiderunt

Auctore Levino Warnero ❁ Warner, Levin (1618?-1665) ❁ Lugduni Batavorum : typis Ioannis Maire, 1643 ❁ [8], 56 p.

HJ 43

Davidis regis et prophetae psalmi

Ex arabico in latinum idioma, à Victorio Scialac Accurensi, & Gabriele Sionita Edeniensi redditi ❁ Scialac, Vittorio (158?-1635) ❁ Sionita, Gabriel (1577-1648) ❁ Romæ : ex Typographia Sauariana, excudebat Stephanus Paulinus, 1619 ❁ [8], 474, [2] üres, [3] p.

HJ 44

Euangelium infantiæ. Vel liber apocryphus de infantia Servatoris

Ex Manuscripto edidit, ac Latina versione & notis illustravit Henricus Sike ❁ Sike, Henry (1669-1712) ❁ Trajecti ad Rhenum : apud Franciscum Halmam, Guiljelmum vande Water, 1697 ❁ [22], [2] üres, 161, [7], 93, [1] p.

HJ 45

Liber psalmorvm Davidis regis, et prophetae

Ex Arabico idiomate in Latinum translatus a Gabriele Sionita Edeniensi, & Victorio Scialac Accurensi ❁ Scialac, Vittorio (158?-1635) ❁ Sionita, Gabriel (1577-1648) ❁ Romae : ex Typographia Sauariana, 1614 ❁ [12], 474, [1] p.

Theodor Nöldeke (1836-1930) német arabista, sémi filológus posszesszori bejegyzése az arab nyelvű, latinra fordított zsoltároskönyv címoldalán, valamint Georg Bühler (1837-1898) német indológus bejegyzése (HJ 45)

HJ 46

Arabisches, Syrisches und Chaldäisches Lesebuch

Herausgegeben von Friedrich Theodor Rink, und Johann Severin Vater ❁ Rink, Friedrich Theodor (1770-1811) ❁ Vater, Johann Severin (1771-1826) ❁ Leipzig : bey Siegfried Lebrecht Crusius, 1802 ❁ XVI, 292, [1] p.

HJ 47

[Kitāb al-Mazāmīr]

[al-Ḫinšāra : Maṭba`at al-Šuwayr, Dayr Mār Yūḥannā al-Ṣābiġ, 1736-1820?] ❁ [181] fol.

HJ 48

Visite al SS. Sagramento ed alla BMA Vergine Maria per ciascun giorno del mese

Opera del B. Alfonso Maria De' Liguori, quest'opera e stata tradotta dall'italiano in idioma arabo, dall'Ill. mo, e Rmo Monsig. Massimo Mazlum ❁ Liguori, Alfonso Maria de', santo (1696-1787) ❁ Roma : Presso Francesco Bourliè, 1829 ❁ [2] fol., 248 p., [1] t.fol. : ill.

Máriát és Jézust ábrázoló metszet Liguori Szent Alfonz arab fordításban kiadott, Mária-tiszteletről szóló munkájából.
Visite al SS. Sagramento ed alla BMA Vergine Maria per ciascun giorno del mese, 1829 (HJ 48)

HJ 49

Chrestomathia Syriaca. Maximam partem historici argumenti. Cum lexico Syriaco

Edidit M. Georgius Guilielmus Kirsch ❁ Kirsch, Georg Wilhelm (1752-1829) ❁ Impressum Hofae : sumtibus Ad. Frider. Boehmii, bibliopolae lipsiensis, 1789 ❁ XII, 223, [1] p., [2] 138 p.

HJ 50

Manuductio ad conversionem Mahumetanorum

Avthore Thyrso Gonzalez de Santalla ❁ González de Santalla, Tirso (1624-1705) ❁ Dilingae : typis & sumpt. Joannis Caspari Bencard, 1689 ❁ [12] fol., 352 p., [1] fol., 514 p.

Turkológia, oszmanisztika

HJ 51

Grammatica tvrcica, necessariis regvlis præcipvas lingvæ difficvltates illvstrans, ac aliqvot colloqviis et sententiis tvrcicis avcta

Studio Johannis Christiani Clodii ❁ Clodius, Johann-Christian (1676-1745) ❁ Lipsiæ : apud Wolffgangum Deer, 1729 ❁ 192 p.

HJ 52

Excerpta manuscripti cujusdam turcici, quod de cognitione Dei & hominis ipsius à quodam Azizo Nesephæo, Tataro, scriptum est, & in Bibliotheca Electorali Brandenburgica asservatur

Quæ cum versione latinâ & notis nonnullis subitaneis in publicum emittit M. Andreas Müllerus, præpositus Bernaviensis ❁ Nasafī, ʿAzīz al-Dīn ibn Muḥammad (fl. 13. sz.) ❁ Coloniae Brandeburgicae : ex officina Georgii Schulzii electoralis typographi, 1665 ❁ [36] fol.

HJ 53

Élémens de la langue turque, ou Tables analytiques de la langue turque usuelle, avec leur développement

Par M. Viguier ❁ Viguier, Pierre-François (1745-1821) ❁ A Constantinople : de l'Imprimerie du Palais de France, 1790 ❁ XXXII, 462, [1] p.

HJ 54

Francisci à Mesgnien Meninski[i] Institutiones linguæ turcicæ, cum rudimentis parallelis linguarum arabicæ & persicæ

Curante Adamo Francisco Kollar ❁ Meniński, Franciszek à Mesgnien (1623-1698) ❁ Kollár, Ádám Ferenc (1718-1783) ❁ Vindobonae : ex Typographeo Orientali Schilgiano, 1756 ❁ [22], 256, 252, [1] p.

HJ 55

Mémoires du comte de Bonneval, ci-devant general d'infantrie au service de Sa Majesté Impériale & Catholique

Nouveaux mémoires du comte de Bonneval, ci-devant General d'infanterie au service de S. M. Impériale et Catholique. Contenant ce qui lui est arrivé de plus remarquable durant son séjour en Turquie

[ismeretlen szerző – Claude Alexandre de Bonneval (1675-1747) neve alatt] ❁ Mémoires... [Tome I.] – a Lahate : chez Jean van Duren, 1737 ❁ Tome II. – a Londres : aux dépens de la Compagnie, 1737 ❁ Nouveaux Mémoires... ❁ A La Haye : chez Jean van Duren, 1737 ❁ 192, 186 p., [1] üres fol., 269, [43] p.

HJ 56

Anecdotes turques ou nouveaux memoires du comte de Bonneval, depuis son rappel à la cour Ottomane jusqu'au mois d'Avril 1741, mises en ordre par Mr. de C**, son sécretaire

[ismeretlen szerző – Claude Alexandre de Bonneval (1675-1747) neve alatt] ❁ À Utrecht : chés Jean Broedelet, 1741 ❁ 287 p. : ill.

HJ 57

Annali ottomanici, dedicati alla sacra cesarea e reale maesta, dell'imperatrice Eleonora Tradotti dall'originale turchesco, in italiano, latino, e tedesco da Giouanni Battista Podesta

Podesta, Giovanni Battista (1625-1698) ❁ In Vienna : appresso Leopoldo Voigt, stampator dell'Uniuersità, anno 1672 ❁ [12] fol., 180 p., [5] fol. : ill.

HJ 58

Relation de l'ambassade de Mehemet-Effendi à la cour de France en M. DCC. XXI.

Écrite par lui-même et traduite du turc [par Julien-Claude Galland] ❁ Mehmed Efendi, Yirmisekiz Çelebi (1680-1732) ❁ Galland, Julien-Claude, (?-1765?) ❁ Constantinople, et se trouve à Paris : chez Ganeau, 1757 ❁ [2] fol., XII, 232, [1] p.

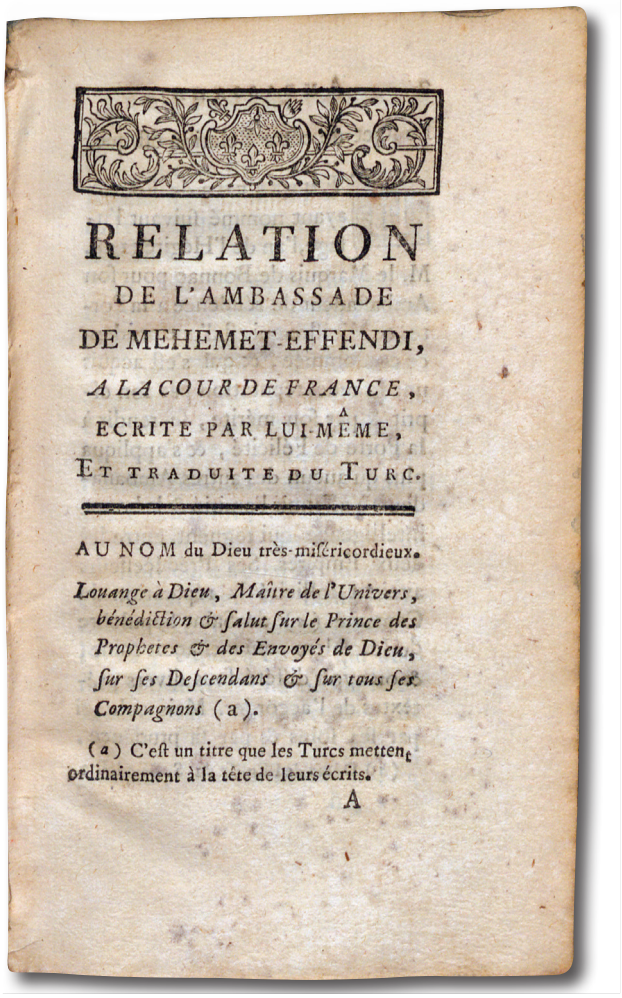

RELATION
DE L'AMBASSADE
DE MEHEMET-EFFENDI,
A LA COUR DE FRANCE,
ECRITE PAR LUI-MÊME,
ET TRADUITE DU TURC.

AU NOM du Dieu très-miséricordieux.

Louange à Dieu, Maître de l'Univers, bénédiction & salut sur le Prince des Prophetes & des Envoyés de Dieu, sur ses Descendans & sur tous ses Compagnons (a).

(a) C'est un titre que les Turcs mettent ordinairement à la tête de leurs écrits.

A

Yirmisekiz Mehmed Çelebi (ca. 1670-1732) franciaországi tartózkodásáról írt emlékiratai francia fordításának címoldala (HJ 58)

HJ 59

Historia constantinopolitana post avulsum à Carolo Magno Occidentem, ad nostra usq; tempora deducta

Et ex variorvm historicorvm collatione, ac ipsorum verbis formalibus repræsentata per Christophorum Besoldum, JC. ❁ Besold, Christoph (1577-1638) ❁ Argentorati : sumptibus hæredum Lazari Zetzneri, 1634 ❁ [6] fol., 1371 p.

HJ 60

Avgerii Gislenii Bvsbeqvii gravissimi quondam legationum Cæsarearum praefecti epistolæ deque rebvs tvrcicis qvae extant, alia

Busbecq, Ogier Ghislain de (1522-1592) ❁ Lipsiae : sumptibus Michaelis Güntheri bibliopolae Dresdensis, 1689 ❁ [1] üres fol., [1] t.fol. (metszet), [11] fol., 702 [28] p., [1] üres fol., 91 p., [2] üres fol. : ill.

HJ 61

Uṣūl al-ḥikam fī niẓām al-umam

Traité de la tactique ou méthode artificielle pour l'ordonnance des troupes. Ouvrage publié & imprimé à Constantinople, par Ibrahim Effendi, Officier Mutteferrika de la porte Ottomane, l'an de l'Hégire 1144. Qui est la premiére année après la dernière rébellion & la déposition du Sultan Achmet, arrivée l'an 1730. de l'Ere chrétienne. Traduit du turc [par Károly Imre Reviczky] ❁ İbrahim Müteferrika (1674-1745) ❁ A Vienne : chez Jean Thom. de Trattnern, 1769 ❁ 16, 125, [1] p.

Keleti kultúra – általános leírás

HJ 62

Herrn John Richardson's Abhandlung über Sprachen, Litteratur und Gebräuche morgenländischer Völker

Richardson, John (1740/41-1795) ❁ Leipzig : in der Weygandschen Buchhandlung, 1779 ❁ [4], 335, [1] p.

Salomon Schweigger (1551-1622) (nem eredeti arab nyelvről készült) Korán-fordítása első kiadásának címoldala, a szemközti oldalon a Guarient und Raall család egy beazonosítatlan tagjának ex librisével

Al-Koranum Mahumedanum..., 1659 (HJ 13)

Adriaan Reelant (1676-1718) portréja a De religione Mohammedica 1717-es kiadásának első oldalán (HJ 31)

A könyvek azonosítását elvégezte,
rövid leírásukat elkészítette:
Jablonkay Judit

Könyvterv és illusztrációk:
Boromisza János

Kiadta
az MTA Könyvtár és Információs Központ, Budapest, 2026

Felelős kiadó
Monok István
az MTA Könyvtár és Információs Központ főigazgatója

ISBN 978-615-6792-40-2
https://doi.org/10.36820/keleti.horvath.2026

Nyomdai kivitelezés: GMN-Color Digital Kft.
Felelős vezető: Schönviszky Miklós

MTA 200 ÉVES A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

200 MTA K 1826